

נתיבות ההוראה

להוצאת חידו"ת ממורינו
הגאון הגדול רבי מתתיהו דייטש שליט"א
גאב"ד רמת שלמה, ובעל נתיבות אדם

פסקי הלכות, תשובות והוראות
מאת מורינו הרב שליט"א ומרבני בית ההוראה יד הרמ"ה

פרשיות שמות - וארא, טבת תשפ"ד | גיליון ג'

נתיבות ההוראה

הנחת מחשב על ספרי קודש

שאלה: ע"ד השאלה אי מותר בשעת הלימוד להניח על גבי ספרים קאמפיוטער [מחשב] שמשתמש בו לכלי עזר לכתיבת חידו"ת ולאוצר ספרים המצויים בתוכו, או שמא יש לחוש בזה בזה משום ביוזן כבוד הספרים שמניחם על גביהם.

תשובה: להלכה נראה דבכה"ג שהוא לצורך לימוד התורה, מותר, אך עפ"י קבלה אין להניח ברזל ע"ג ספר, ולכן למעשה ראוי להימנע מלהניח מחשב ע"ג ספרים.

בידור הענין: א. הנה לכאורה יש ללמוד היתר בנידו"ד להניח על גבי הספרים אם זה לצורך לימוד, מהא דאיתא במסכת סופרים (פרק ג, הל' יא), לא ינחו הכותבין דיו בקולמוס על הכתב [כך היא גירסת הגר"א ז"ל, ואצלנו הגירסא, לא יניח בחנכין דיו בקולמוס על גבי הכתב], ולא יאחזו בכפליים ויתירם ולא יאחזו ויוציא הכתב מבחוץ ולא יוציאנו מתוכו ויחלצנו, וכולן במגיהי ספרים מותר, עכ"ל.

ופירש שם במקרא סופרים להגרי"א לנדא ז"ל בזה"ל, לא ינחו הכותבין דיו בקולמוס על הכתב, שמלכך הכתב בדיו שבקולמוס, ויתכן דאף באופן שאין מלכך בכתב, נמי אסור, משום ביוזן, שמניח הקולמוס על הכתב, שלא לצורך, עכ"ל. הרי מבואר שאסור להניח הדיו והקולמוס על הכתב, מחמת כבוד הספר. ומיהו מ"מ מבואר, דלצורך מותר, כדמסיק הכא, וכולן במגיהי ספרים מותר, ופירש שם במקרא סופרים כמעמא דמילתא, דהותר להן כשצריכין לעשות בכמו אלה לצורך הגהתן, עי"ש. הרי דלצורך מותר.

וביאור הדברים נלענ"ה, דהרי הא דאסרינן להניח חפץ על גבי הספרים הרי איתנין עלה מפאת כבוד הספר, שזה דרך ביוזן שמניח דברים ע"ג הספרים, ולכן כל דבר שניכר בהדיא שזה לצורך לימוד התורה, ואינו עושה זאת אלא לצורך תלמודו, אין כאן ביוזן, וכמו שהתירו למגיהי הספרים, כיון שזה לצורך הגהת הספר. ועכצ"ל דמאי דאסרו הכא בכתיבה, היינו הואיל דאפשר שפיר להניח הקולמוס בצד או שלא על הכתב, משא"כ במגיהי הספר הרי זה דחוק מאוד ליהדר בזה, ויגרום לו לביטול תורה וכו', לכן התירו, דאין בזה משום פגיעה בכבוד הספר כשמניח עליהם הקולמוס, כיון שעושה כן לצורך הגהתן.

ב. ולכן נראה דמש"כ בספר חסידים (סי' תתצט) ז"ל, לא יצניע אדם קולמסו או שום חפץ בספרים, עכ"ל. היינו כשאנו לצורך תלמודו, אלא שרוצה להניחו כדי להצניעו שם. אבל כשמשמש בו לצורך לימוד, כגון שעוזר לו כאצבע לראות היטב את האותיות [כמו אצבע של ספר תורה] מותר, דאין בכך ביוזן, כמש"נ.

וסויע לזה נראה מדבריו עצמו בספר חסידים (סי' תתקנ), דכתב ז"ל, לא ישים אדם על הספר קולמוס או סכין להצניעו כשהולך שיהא מוזמן לו, נמצא שלא לצורך הספר עשה, ואסור. אבל כשמעתיק, מניח על השיטה כדי שיהא מוכן למצוא התיבה, עכ"ל. וחזינן שאם זה לצורך תלמודו מותר.

ג. וכזאת הנה העלה בשו"ת אנרות משה (או"ח חלק א, סי' לו) דאסור להניח את היד של כסף בתוך הס"ת במקום סיום קריאת הראשון כדי שהעולה אחריו ימצא את המקום שצריך להתחיל ולא ישל בברכה לבטלה כשימעה על עמוד אחר עי"ש באריכות במוטו"ד. ברם להמבואר ניחא היטב, דאין הנחת האצבע שם לצורך עצם הקריאה בספר, ולהכי אסור. ולעומת זאת, פשוט דלהראות האותיות של הקריאה למען ירוין בו הקורא מישרי שרי, כנהוג בכלל ישראל, דזה הוי לצורך הלימוד והקריאה, וכמו דתלנין עליו האצבע לפאר ולכבד את הס"ת, דהוי צורך הספר להרבות בכבודו, וא"ש.

ד. ואמנם כמש"כ הפתחת"ח (יו"ד סי' רפב, ס"ק יז) בשם חמודי דניאל, דאסור להניח ספר בתוך ספר ככדי שלא יהא צורך לחפש אחר כך, עי"ש. נראה דלא אתי לאסור אלא מחמת ביוזן כבוד הספר שמשתמש בו לסימן, וזה הורדה מקדושה. והרי זה דומה למש"כ המ"ז (שם, ס"ק יג), דאסור להניח ספר תחת ספר שלומד בו כדי להגביהו, והיינו מפני ביוזן הספר שמתחתיו, שמשתמש בו במקום עץ ואבן, [ובמחה"ה (סי' קנד, ס"ק יד) משמע דאיתנין עלה מחמת הורדה מקדושה]. וה"ג הכא, כשמשתמש בספר לעשות סימן בספר אחר, ולכן אסר הספ"ח אף לצורך לימודו. אך להניח קולמוס על ספר לצורך לימוד, אפשר דשרי בהדיא.

~ המשך בעמ' 2

תוכן הענינים

~ ד"ת ממורינו הרב שליט"א ~

'נתיבות ההוראה': הנחת מחשב על ספרי קודש
'נתיבות ההלכה למעשה': דין כלי 'מחודש', שעטנו במטריה
'נתיבות הש"ס': גדר ברכות קריאת שמע
'נתיבות רבותינו': שבת

~ ד"ת מרבני בית ההוראה שליט"א ~

א. תשלומי ביטול מקח בדירה באופן שירד ערך הדולר
ב. דין ואופן אחיזה בנכלי בשעת טביעה

נתיבות ההלכה למעשה

תשובות הצרות, והוראות למעשה

כלי "מחודש" אם נחשב כ"חדש"

ע"ד השאלה, בא' שקנה מזוג חדש לביתו, וכעבור כמה ימים נתגלה לו שהמזוג כבר היה בשימוש ועבר שיפוץ וחידוש עד שנראה כחדש ממש, האם המקח קיים, או יש בזה ביטול מקח משום אונאה. הנה מצאנו חידוש גדול בס' תורת חיים (עירובין, דף נג ע"א) שתלה דין זה בפלוגתא דרב ושמואל שנחלקו עה"פ (שמות פרק א, ח) ויקם מלך חדש על מצרים, האם קם מלך חדש ממש, או רק שנתחדשו גיורתיו. וז"ל שם, נפק"מ בזה [בפלוג' רב ושמואל] למקח וממכר, שהאומר לחבירו בית חדש אני מוכר לך, ונמצא שהבית ישן אלא ששידו וכו', למ"ד חדש ממש, המקח בטל, כי חדש היינו דוקא חדש ממש, משא"כ למ"ד נתחדשו גיורתיו, המקח קיים, כי די בזה שהבית נראה כחדש, עכת"ו.

ומינה יליף המהרש"ם בתשו' (חלק ג, סי' שנו), דנפק"מ לענין אבילות אם מותר לו ללבוש בגד ישן שנתחדש, עי"ש. וכמו כן דן בדעת תורה (סי' תסה, סעי' ה) אם מותר לצבוע בגד ישן ערב פסח אחרי הצות, אי מקרי בגד חדש, עי"ש. והבא"ח בספרו בן יהודע (עירובין, דף נג ע"א) הביאו לענין חזרה מעורכי המלחמה אי בית מחודש נקרא בית. וכן דן בזה בתשו' מחזה אברהם (חלק א, סי' כז) לענין להפוך בית מנוגף לביהכ"ג, וכן הביאוהו הפוסקים לענין ברכת שהחיינו על בית מחודש.

ולכאורה דברי התו"ח צ"ע, דהא בהדיא קי"ל להלכה בשו"ע (ח"מ סי' רכה, סעי' ט) שאסור לצבוע כלים ישנים כדי שיראו כחדשים, ומקורו ממתני' (ב"מ, דף ס ע"א), וכש"כ למכור בית מחודש שהי"ס'

~ המשך בעמ' 4

ויותר מזה ראיתי להגרי' בלוי ז"ל בס' צדקה ומשפט (פרק טו, ס"ק טו) דכ' דלפ"ד המנ"א (ס' קנה, ס"ק יד) שכ' להתיר להניח ספר תחת ספר שלומד בו כדי להגביהו, וכאשר הכריע בן במשנ"ב (שם, ס"ק לא) בשם הח"א, וכ"כ בקיצוד שו"ע (ס' בת, סעי' ט), א"כ גם להניח ספר בתוך ספר מותר כשעושה בן שלא יהא צריך לחפש אחר כך, עיי"ש. והיינו כיון שעושה לצורך לימודו אי"ז ביוון, וכמש"נ.

ה. ומכ"ז אתאן לנידו"ד, דמכיון שהשימוש בכלי זה הוא עכשיו לצורך תלמודו, וזה מיועד לכך, לכאורה יש לצדד להתירא להניחנו ע"ג ספרים, דהכל צורך לימוד הוא, ואין בזה לתא דביוון של הספרים, כיון דהוי לצורך הלימוד, וכמש"נ.

מיהו איברא דלכאורה איכא מקום לחלק בזה, דשאני התם, דמשתמש בקולמוס לצורך לימודו בהאי ספרא גופי', ומשו"ה מותר, משא"כ בנידון דידן, שאין הכלי בא לצורך הלימוד בספר שמתחתיו, אלא לעיין שם בספרים אחרים או לכתוב חידו"ת, אולי אפשר דהדרנין בזה לפלוגתא הפוסקים ז"ל אם מותר להניח ספר על גבי ספר, דנחלקו בזה המ"ז והמג"א ז"ל שם, והכריעו בזה הפוסקים לקולא, ובפרט אם כבר היה מונח שם הספר לפני זה, דשרי לכולי עלמא להניח ספר אחר עליו, כמבואר במ"ז ובמשנ"ב שם, וממילא יש להתיר בנידו"ד הנחת כלי על ספר, שאין בזה משום ביוון הספר שתחתיו, כיון דהכלי מועיל לו ללימודו לעיון בספרים הנמצאים שם או לחידו"ת, א"כ הוי כהנחת ספר על גבי ספר, דמותר. ומיהו אכתי אולי י"ל לאיסורא, כיון דאין חלות קדושה בכלי זה, משא"כ בספר, שהוא חפצא דקדושה. [וכן יש לדון לפ"ד הפו' שאסור לשרטט הקונטרס על הספר אא"כ כבר כתוב שם ד"ת, שהקילו בזה לצורך, כמב' במשנ"ב (שם), ואכמ"ל].

ג. והנה בספר האגודה (מס' סופרים, פרק ג) אייתי להא ברייתא דמס' סופרים בזה"ל, לא יניח כותב ידו בקולמוס על גבי הכתב, עכ"ל. ופי' בנחלת יעקב על מס' סופרים (פרק ג, הל' יא), דהמעם פשוט שעל ידי כן יתקלקל הכתיבה, וכן פירשה בנחלת אריאל להגרא"ל שפירא מוילנא ז"ל. ולפ"ז עכצ"ל דמה שהתירו כן למגיהי הספרים, דאפשר דאין שם כתיבה הרבה רק להגהה, ואולי יש להם דוחק יותר לזוהר בזה, לכן לא הוי דרך ביוון, ומותר להם להישען על הספר.

ולענ"ד ה' נראה דאולי יש מקום לפרש בזה הכוונה, שלא יניח הכותב ידו על הכתב, היינו שלא ישען הכותב ידו על הספר בשעת הכתיבה, מפני כבוד הספר, דלא יאות להשען עליו. וכמו שכתב בן בספר פלא יועץ (ערך ספר) שאסור להשען על ספר. ומה שהתירו למגיהי ספרים, נראה דכיון שהוא לצורך יותר, כי קשה להם לזוהר בזה, והוי סיפא דומיא דרישא, מאי דמסיק שם בברייתא במסכת סופרים, ולא יתנו על גבי ארכובותיו ויתן אצילו עליו כו'. והביאו הרמ"א (י"ד ס' רפב, סעי' ז), עיי"ש. וכן עולה מדברי הגרי"ח זוננפלד ז"ל בתשו' שלמת חיים (ס' תקלט), דדוקא דרך ביוון אסור, אבל ככה"ג שאינו דרך ביוון מותר, עיי"ש.

ג. ומכ"ז יש ללמוד, שאם עושה בן לצורך לימודו, ואי"ז דרך ביוון, מותר הדבר.

אך הנה זה מצאתי להגרי"ח קניבסקי זצ"ל דפירש להאי תוספתא דמ"ס, דכונתו לאסור להניח הדיו והקולמוס על הספר. דהנה כהתיא לשון הברייתא דמ"ס איתא נמי במס' ספר תורה (פרק ג, הל' ח), ופירש שם בספרו קלף ודוכוסמוס בזה"ל, והכוונה שאסור להשתמש בס"ת ליתן על גבה דיו וקולמוס, ואע"ג שעדיין לא נגמר הכתיבה, מ"מ יש ע"ז קדושה והוי ביוון הכתב, עכ"ל. ומאי דמסיק שם התוספתא, וכולם במגוהים ספרים מותר, כתב עלה הגר"ח, דזה לא קאי ארישא, שלא יניח דיו וקולמוס על גבי הכתב, דזה אינו דוקא בציבור, ושם אפילו ביחיד אסור, שמשתמש בהספר, עכ"ל. ולפ"ז יש לדון בנידו"ד, אם דינו כקולמוס, ואסור להניחו על הספר, או שמא דינו כספר ע"ג ספר, כיון דהרי אפשר ללמוד בו, וכמש"נ.

ולענ"ד לא זכיתי לירד לסוף דבריו הנהירים ממכה מעמים, וכאשר יבוא בס"ד בשו"ת נתיבות אדם חלק שלישי [הנדפס כעת בס"ד] ואכמ"ל.

ה. ולענין נידו"ד, אכתי י"ל דאיכא צדדי דעדיפא קאמפוטע"ר [מחשב] מקולמוס, כיון דגמור מיניה באוצר הספרים המצוי שם, וגם זה לו כלי עזר לחידוש תורה, הרי זה בנידון דספר על גבי ספר, שהכריעו הפוסקים להתירא. [אבל תו אכתי י"ל דאולי שאני הכא דליכא חלות קדושה בכלי זה מה שיש בספר על גבי ספר].

והמורם מכל האמור, דנתבאר לן הצדדים דאיכא לדון להתירא בהא, כיון דהוי לצורך תלמודו, וכן נתבאר דה"ז דומה כספר על גבי ספר, שמותר לכו"ע כשנמצא כבר שם הספר שמתחתיו, וממילא אפשר לחלק אף דאין בזה קדושת ספר. וכן הלום ראיתי בספר גנוי הקודש (פרק ג' סעיף כ"ד) שמוכא בשם הגר"ג קרליץ זצ"ל שלצורך הלימוד מותר להניח עט על הגמרא, ובלא"ה אסור. וא"כ יש לדון גם לענין נידו"ד דשרי אם זה לצורך הלימוד, דלא גריעא מעט, וכמש"נ.

ז. אך להלכה יראתי להורות היתר גמור, הן דאולי יש סברא לחלק וכמש"נ, ובעיקר כי חזינא בספר גנוי הקודש (דף רעט) שמביא בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל שאסור להניח ברזל על ספר, וזה על פי הקבלה, מפני שהפסוק, לא תניף עליו ברזל, מתייחס למזבח, לציצית, וכן לספרים קדושים, שאסור להניח על ספר קודש שום ברזל.

ושוב מביא ששאלו אותו ע"ד אצבע של ס"ת, ואמר שאכן שם יש הקפדה שהאצבע תהי' מכסף טהור, שאין לו דין ברזל. ושוב מוסיף שם בשם הגר"ח זצ"ל, שלפי זה אסור להקד במהרה סיכות דפים של קדושה. ושאלותו פעם על הנהוג בתת"ם לחלק לתלמידים דפים של סיכום הסוגיות ויש צורך גדול, והשיב להם, שאולי כשאין ברירה אפשר לחלק בדיעבד, וזו לא הלכה זה עפ"י קבלה, עכ"ד.

ואף דלכא"ו יש להעיר מלשון ספר חסידים (המוכא לעיל), דכ', לא ישים על הספר קולמוס וכו' דשלא לצורך הספר עשה, ואסור. אבל כשמעתיק, מינה על השיטה כדי שיהא מוכן למצוא התיבה, עכ"ל. משמע דלצורך מותר להניח סכין, אע"פ שהוא מברזל, משמע דלא חש לה. אך מ"מ הלכה למעשה, היות ובעוה"ד אין לי עסק בנסתרות, ומי יעמוד בסוד ד', לכן מצאתי זה גופא שכלי הקאמפוטע"ר הוא מברזל, יש להימנע מלהניחו על גבי הספר, וכמש"נ.

נתיבות השי"ס

פנינים יקרים מתוך השיעור בנגרא בסדר 'עמוד היומי'

~ גדר ברכות קריאת שמע ~

ברשי' (דף ב ע"א, ד"ה עד) כתב ז"ל, לפיכך הקורא אותה קודם לכן לא יצא ידי"ח, א"כ למה קורין בביהכ"נ [קודם הזמן] כדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת עכ"ל. ונשאל הרשב"א ז"ל בתשו' (פי' מו), איך מותר להם לקרוא קרי"ש בברכותיה לפני זמנה, והא עוברים על לא תשא, כיון דאכתי לא מטי זימנא. והשיב, דברכות של קריאת שמע אינן ברכת המצוות, אלא תקנת חכמים, שכך תיקנו לאומרן לפני קריאת שמע ולאחריה. וראיה לכך, שאין מברכין, לקרוא את שמע, כמו שמברכין על קריאת התורה ועל קריאת המגילה. ומבואר דעת הרשב"א ז"ל, דס"ל דגדר ויסוד ברכות קרי"ש אינו כשאר ברכת המצוות אלא נוסח תפלה שתיקנו חכמים לאומרם לפני קריאת שמע ולאחריה.

והנה כי כן מבואר ברבינו יונה (ריש ברכות) ובשנות אליהו להגרי"א ז"ל (פרק ב דברכות) כמש"כ שם ז"ל, וכש"כ בקריאת שמע שהברכות לא שייכי כלל לקריאת שמע, עכ"ל, וכן מבואר בדבריו בביתאור הגרי"א (פי' ג, ס"ק ו), עיי"ש.

מיהו בדעת הרמב"ם בזה, עיי' ספר ביכורי ארץ (פי' א) שהאריך להוכיח דס"ל דגדר ברכות קריאת שמע גדרן הוא כשאר ברכות המצוות, עיי"ש באריכות. ובספר שיעורים מהגריש"א ז"ל מביא, דחיוב ברכות קרי"ש הוא כקריאת שמע ולא בתפלה בעלמא, ומשום הכי אף למ"ד תפלת ערבית רשות, מכל מקום ברכות קריאת שמע הן חובה בקריאת שמע.

ולכאורה ראייה דדין ברכת קרי"ש הוי כתפילה, דהרי זמן תפילה הוא מאוחר מזמן קריאת שמע, וקוראים אז קרי"ש בברכותיה, הרי דברכות דקרי"ש נמי נחשב כתפילה, וכדמוכח מלישנא דהרשב"א ז"ל וכמש"נ.

הגאון רבי ישי יצחק שרגא שליט"א

מו"צ בבית ההוראה

ורב קהילת 'מדרש אברהם' - רמת שלמה

הגאון רבי אברהם דוד מייזלעס שליט"א

מו"צ בבית ההוראה

בעמח"ס נפש אדם, בני ברק

שאלה: איך לנהוג כשאוחז כלים בשעת טבילה, וכשמטביל כלים יחד. **תשובה:** לכתחילה יש להניח את הכלים בתוך כלי אחר. ובמקום שאין לו כלי, יכניס ידו אחת לתוך המים, ויכניס את הכלי למים בלי להוציא את ידו מהמים, ובוה מהני אפילו מהדק ידיו על הכלי.

ביאור העניין: א. אי' במשנה (מקואות, פ"ה מ"ה), האוחז באדם ובכלים והטבילן מטמאין, ואם הדיח את ידו במים טהורים, רבי שמעון אומר, ירפה כדי שיבואו בהם המים. ונחלקו הראשונים בביאור מחלוקתם, לדעת הרמב"ם (פ"ב הי"א) וסייעתו, אף על פי שריפה ידיו עד שבאו בהן המים (לא מהני), גזירה שמא לא ירפה. ואם הדיח ידיו במים, עלתה להן טבילה. וביאר הב"י (ס"ב קצ"ג) דסברי בדעת ת"ק שאינו מועיל ריפוי ידיים, דחיישי' שמא לא ירפה, והלכה כת"ק שרק הרתחה מועלת.

וברשב"א בתוה"ק (סוף כ"ז), דאם הדיחה ידיו במים עלתה לה טבילה, שמשקה טופח שעל ידיו חיבור למים שבמקוה. רפתה ידיו עד שבאו המים, יראה לי דכ"ש שעלתה לה טבילה. וביאר דבריו בארוך, דלת"ק די אם מדיחה ידיו, ור"ש מחמיר שתרפה ידיו כדי שיבואו המים, ולא גורי' דלא ירפה. וע"ע במשה"ב (שם).

ועוד כתב הפ"י (שם סק"ז), הנחלקו מובא הרמב"ם והרשב"א אי' לאחר ההרתחה יכול לדחוק ידיו על הכלי, ע"ש, ועימי"ב עלה בהנהגות רעק"א (שם).

ב. ולהלכה, פסק השו"ע (שם סכ"ח) דמהני ריפוי ידיים באופן שנכנסים המים, ובפ"ז (כז) קיים דבריו, דכראי הם הרשב"א והמור שנסמך עליהם, בפרט במילתא דרבנן דהוי מיעוט המקפיד. ובב"ח כתב להחמיר שלא עלתה לה טבילה, ותימה על השו"ע שפסק דלא כרמב"ם ורמב"ן. ובפד"מ (נז) כ' שרמ"א סמך אמש"כ (בריש הסימן) שגורי' אמו אינו מהורק, ובח"א (כלל קכב הי"ג) היקל לכתחו' במקום שא"א.

ג. ובדין הרתחה, כתב בשו"ע שמהני הרתחה קודם שאוחז באדם או בכלים, ונתבאר בראשונים הטעם משום שטופח על מנת להטפיה הוי חיבור, וכ"כ הפ"י (כח), [ועי' במהר"י ברונא (ס"ק קו), שהאריך לדחות דבריו]. ועי' משאת בנימין (ס"ה פא) שבי' דבאה הלכה כר"י, ועי' מש"כ עלה בלחוש"ש (שם) ופרד"ד (ש"ח לו), ע"ש.

ולדינא, כתב השו"ע (לו) דלכתחו' לא לסמוך על הרתחת ידים, דכן ל' המשנה שמהני רק בדיעבד [וביאר הס"ט מרכתבו 'האוחז' ולא כתבו 'מותר לאחוז'], ועוד מובא.

ד. וכתב הרמ"א (ס"ה קכ"ב) שצריך להדיח ידיו במי מקוה, וכ"כ השו"ע (לו). וביאר במטה יהונתן, דלפ"ז יש לזהר שלא להוציא יד מהמקוה לאחר ההרתחה, דמיד שמוציא את ידו הוין מים תלושים, וכ"כ בסד"מ (נז). ובפ"ז (כו) ובס"ק (קס"ד) חולק ע"ז, וס"ל דמהני הרתחה אף במים תלושים, ע"ש, ועי' פרי"ח (שם, סק"ד) שהסכים לדבריו, וכתב בסד"מ (שם) דלכתחו' יש לחוש שלא להדיח במים תלושים, דאינו בקיאים. אמנם הגר"א (שם סק"ז) ס"ל שמהני הרתחה בתלושים אפי' אם מהדק ידיו.

והנה לפמ"ש"ב האחרונים שהמעות הלואה ביד המוכר, נמצא שיש לשער את תשלומי המקח לפי שעת המקח, שהרי יש לראות את כספי המקח טעות כהלואה, וכמו שברור הדבר שאם הלואה לו דולרים דיש לשלם לו דולרים, ואף אם ירד השער, ה"ה בנ"ד דיש לראות מקח זה כהלואה. וכן מבואר דעת הרמ"א (ס"ה רב) דדינו כבע"ח, והיינו דהמעות כהלואה.

והנה בגמ' קידושין (נו): המקדש בערלה בכלאי הכרם אינה מקודשת, מכון וקודש בדמיהן מקודשת. והק' הרא"ש (ס"ה לא): וא"ת, והא הני זוזי לאו דידיה נינהו שצריך להחזיר הדמים, כיון שמכר לו איסורי הנאה. וי"ל, דמיידי כשמכרו לגוי, או לישראל והכיר בהן דהוו מעות מתנה. ומשמע, דאם לא הכיר בזה הקונה הוי המעות גול. דס"ל להרא"ש דבמקח טעות אין המעות הלואה, אלא גזילה. לכאו' דלא כפסק הרמ"א הנ"ל.

אמנם גדולי הראשונים כ' ליישב קו' הרא"ש, דבנותן דמים כיון דלאנפוקינהו ויביניהו ניהליה הלואה הן בידו ומקדש בהן, ואע"ג דמקח טעות הוא, כשיבא לחזור בו ישלם מכתו. כ"כ הרמב"ן הרמב"א הרשב"א והר"ן. ולשיטתם המעות המה בתורת הלואה.

אמנם המניח על המתנא' כ' דמש"כ הרא"ש דהמעות הם גזילה, זה רק בנ"ד שהמוכר ידע מהמום במקח, ובכל אופן מכר את המקח, לפיכך דינו כגולן. אבל בשאר מקח טעות, שהמוכר לא נתכוין לרמות את הלוקח, הרי המעות הלואה ולא גול. וכ"כ המג"מ (פ"ה מאישות ה"ז). ובנחל יצחק (ס"ה פא אות ו' ענף ב.). ועי' בס' שערי ציון (ח"א ס"ה) שהאריך בסוגיא זו. ולפי דבריו בנידו"ד, שהמוכר ידע שהדירה איננה רשומה בטאבו, וניכרים הדברים שנתכוין לרמות את הלוקח, דינו כגולן.

והנה כבר נחלקו גדולי האחרונים איך לדון את הדולרים בא"י, אם כמטבע (וכן דעת הגר"ש אלישיב), או כפירות (וכן דעת הגר"ב צאבא שאול). ולא מבעיא לשיטת הסוברים שדינו כמטבע, שעל המוכר להחזיר לו דולרים כשער של עכשיו, כיון שדולר לוח ודולר מחזיר. אלא אף לשיטת הסוברים שהדולר דינו כפירות, שהרי זה כהלואה סאה בסאה, ועל המוכר לשלם לו את חובו בדולרים כפי השער עכשיו, ואף שיש ללוקח הפסד גדול מירידת שער הדולר. (ובתנאי שיש למוכר דולר אחד בביתו, כדן סאה בסאה דשרי אם יש לו מאותו המין).

שאלה: מעשה שהיה, בראובן שקנה דירה, ושוב נודע לו כי הדירה אינה רשומה בטאבו כדירה, רק כמחסן. והתברר שהמוכר צירף כמה מחסנים, ומעולם לא היתה רשומה כדירה. והלוקח טוען לביטול מקח.

אמנם תשלום הדירה התבצע בדולרים, ומזמן רכישת הדירה ועד גילוי המום כדירה ירד שער הדולר, וטוען הלוקח שאם המוכר יחזיר לו את כספו בדולרים, יפסיד סכום ניכר, ולפיכך טוען הלוקח שעל המוכר לשלם לו כפי ערך השקלים שהיה בזמן המקח.

תשובה: הרין עם המוכר, ועליו להחזיר לקונה את כספו בדולרים, ואף ששער הדולר ירד באופן ניכר. וכמו"כ על הלוקח לנכות תשלום עבור הזמן שדר כדירה, כפי הנהגה במקומו לשלם דמי שכירות.

ביאור העניין: כ' השו"ע (ס"ה רב סט"ו): המוכר קרקע לחבירו ואכל פירותיה, ולאחר זמן נראה לו בה מום, אם רצה להחזיר הקרקע לבעלים מחזיר כל הפירות שאכל. ואם היה חצר ודר בו, צריך להעלות לו שכר. ע"ב. ולפ"ז בנ"ד, כיון שהלוקח דר בה כמה שנים, עליו לשלם למוכר שכירות עבור הזמן שדר בה. ואף שתשלום זה הוא הפסד גדול עבורו, שהרי עליו לרכוש דירה חדשה, ונגרע לו מסכום הקרן סכום גדול, אפ"ה עליו לשלם דמי השכירות, וכמ"ש השו"ע דאם היה חצר ודר בו צריך להעלות לו שכר. ועי' בנתיבות (ס"ה ה'), שמשמיתת השו"ע משמע, שכן הוא אפי' נבגרא דלא עביד למוגר.

ובמעם הדבר שהלוקח צריך לשלם על הזמן שדר בחצר, נחלקו גדולי האחרונים. יש שכ' משום דהוי כריבית, דכיון שהמקח התבטל, יש לראות את דמי המקח כהלואה, והפירות המה כריבית. אמנם דעת רוב האחרונים (עי' סמ"ע ס"ק לג) שהפירות המה כגול בידו שהרי באו לידו במעות, ולכן צריך לשלם.

ונפק"מ, באופן שעדיין הלוקח לא שלם על המקח, דלהטעם שהוא ריבית, א"כ אין כאן הלואה עדיין ואין כאן ריבית, אבל להטעם שהוא כגול צריך להעלות לו שכר החצר, ככל אופן.

והנה לפמ"ש"ב האחרונים שהמעות הלואה ביד המוכר, נמצא שיש לשער את תשלומי המקח לפי שעת המקח, שהרי יש לראות את כספי המקח טעות כהלואה, וכמו שברור הדבר שאם הלואה לו דולרים דיש לשלם לו דולרים, ואף אם ירד השער, ה"ה בנ"ד דיש לראות מקח זה כהלואה. וכן מבואר דעת הרמ"א (ס"ה רב) דדינו כבע"ח, והיינו דהמעות כהלואה.

והנה בגמ' קידושין (נו): המקדש בערלה בכלאי הכרם אינה מקודשת, מכון וקודש בדמיהן מקודשת. והק' הרא"ש (ס"ה לא): וא"ת, והא הני זוזי לאו דידיה נינהו שצריך להחזיר הדמים, כיון שמכר לו איסורי הנאה. וי"ל, דמיידי כשמכרו לגוי, או לישראל והכיר בהן דהוו מעות מתנה. ומשמע, דאם לא הכיר בזה הקונה הוי המעות גול. דס"ל להרא"ש דבמקח טעות אין המעות הלואה, אלא גזילה. לכאו' דלא כפסק הרמ"א הנ"ל.

אמנם גדולי הראשונים כ' ליישב קו' הרא"ש, דבנותן דמים כיון דלאנפוקינהו ויביניהו ניהליה הלואה הן בידו ומקדש בהן, ואע"ג דמקח טעות הוא, כשיבא לחזור בו ישלם מכתו. כ"כ הרמב"ן הרמב"א הרשב"א והר"ן. ולשיטתם המעות המה בתורת הלואה.

אמנם המניח על המתנא' כ' דמש"כ הרא"ש דהמעות הם גזילה, זה רק בנ"ד שהמוכר ידע מהמום במקח, ובכל אופן מכר את המקח, לפיכך דינו כגולן. אבל בשאר מקח טעות, שהמוכר לא נתכוין לרמות את הלוקח, הרי המעות הלואה ולא גול. וכ"כ המג"מ (פ"ה מאישות ה"ז). ובנחל יצחק (ס"ה פא אות ו' ענף ב.). ועי' בס' שערי ציון (ח"א ס"ה) שהאריך בסוגיא זו. ולפי דבריו בנידו"ד, שהמוכר ידע שהדירה איננה רשומה בטאבו, וניכרים הדברים שנתכוין לרמות את הלוקח, דינו כגולן.

והנה כבר נחלקו גדולי האחרונים איך לדון את הדולרים בא"י, אם כמטבע (וכן דעת הגר"ש אלישיב), או כפירות (וכן דעת הגר"ב צאבא שאול). ולא מבעיא לשיטת הסוברים שדינו כמטבע, שעל המוכר להחזיר לו דולרים כשער של עכשיו, כיון שדולר לוח ודולר מחזיר. אלא אף לשיטת הסוברים שהדולר דינו כפירות, שהרי זה כהלואה סאה בסאה, ועל המוכר לשלם לו את חובו בדולרים כפי השער עכשיו, ואף שיש ללוקח הפסד גדול מירידת שער הדולר. (ובתנאי שיש למוכר דולר אחד בביתו, כדן סאה בסאה דשרי אם יש לו מאותו המין).

נתיבות רבותינו

לחט הנהגת ושבות מנדולי הדור זצ"ל

~ שבת ~

מו"ח מרן הגר"מ הלבשרשטאם זצ"ל היה רגיל לומר דבר מופלא בשם זקינו הגה"ק רבי שלום מאסקאוויטש משא"ץ זצ"ל (אשר יום הילולא דיליה - ביום כ"ב טבת) שהיה אומר בשם רבו המהרש"ם זצ"ל, כי בערב שבת אחר המקוה יש סיעתא דשמיא רבתי לכיין לאמיתיה של תורה.

וכך היה דבר המעשה: הגה"ק מוהר"ש משא"ץ זצ"ל ישב בשימוש חכמים אצל מרנא המהרש"ם מבערזאן זצ"ל, ואף הוסמך על ידו בהוראה. פעם נכנס אל המהרש"ם בערב שבת אחר חצות, אבל המהרש"ם לא פנה אליו, אלא המשיך בכתיבת תשובה להלכה שהיה שקוע בה, משגמר המהרש"ם לערוך את התשובה, התנצל לפניו שלא פנה אליו, ואמר לו, הוא יודע, כי כאשר ישבתי בשימושה של הלכה אצל מרנא רבי שלמה קלווגר זצ"ל, אמר לי אז, שבערב שבת אחר המקוה יש סיעתא דשמיא באופן מיוחד לכיין לאמיתיה של תורה, ומשום כך בכתבי תשובה להלכה בעידן סיעתא דשמיא כזה איני יכול לבטל ולהפסיק אף רגע חדא, ולכן לא הפסקתי עד עתה שגמרתי הכתיבה. ע"כ.

~~~~~

שמעתי מידידי הרה"ג החסיד המפואר מוה"ר חיים ראטה שליט"א מראשי העדה החרדית - אשר עם אביו הגה"צ רבי אברהם זצ"ל (י"ד ועד הכשרות) זכו להיות "הכהנים" בבית מדרשו של מרן הגר"ז מבריסק זצ"ל, ופ"א בשבת קודש היה מונח צייטונ"ג [עיתון] חרדי בחדר צדד, ומרן מבריסק זצ"ל עבר על יד זה, וצעק כמה פעמים: "מוקצה, מוקצה, מוקצה".

ולא איתפרש לן כונתו, האם סבירא לי כן, שהעיתון מוקצה, מפאת סתימת לשון השו"ע (סי' שו, טע"ט) שאסור לקרוא ספרי מלחמות בשבת, ולא סמך על צדדי ההיתר הנאמרין בזה, [על שו"ת שבו"י (חלק ג, סי' כג), שאילת יעב"ץ (חלק א, סי' קסב), המהרש"ם (דעת, סו). ועל שו"ת (סי' שו, ס"ק ג) ומשנ"ב (סי' שו, ס"ק ג)], ולכן ס"ל שזה מוקצה. או מפאת המודעות שמופיעות שם, וזה הרי אסור בקריאה מחמת שטרי הדיוטות, ואולי ס"ל שבגלל זה נעשה כל העיתון מוקצה, וכמו שדנים הפוסקים הנ"ל, ואכמ"ל.

המשך 'שעמנו במטריה': וכ"פ הרמב"ם (פרק י מהל' כלאים הל' יב), והרמ"א (סי' שא, סעי' א) דמותר לפרום בנד כלאים על גניית שרוחץ עי"ש. והיינו כיון שאינו נוגע בגופו, ומשו"ה התיר המ"ז (ס"ק ב) לישב בעגלה שנגה עשוי מכלאים, אלא שיש לזהר שלא יגע בצדדים, ומיהו מסיק דמ"מ אנשי מעשה נוהרים בזה, עי"ש. ולפ"ז ה"נ במטריה, כיון שאינו נוגע בגופו מותר להשתמש בו או עי"פ שיש בנגו כלאים, וכ"כ בשו"ת חלקת יעקב (חלק א, סימן קיח), ובדרך אמונה (כלאים פרק י, אות קיז), עי"ש.

מיהו הלכה למעשה בנידו"ד, שרוצה להביאם למוכרם לרבים, נראה דצריך להימנע מזה. דהנה נהי שאין בזה איסור שעמנו כשמשמש בו כדי להגן עליו מן הגשמים, מ"מ אם מצמידו לגופו כשיש רוח חזקה יש בהו בית מיחוש, דהנה כבר הוזכר המ"ז שיש לזהר שלא יגע בצדדים, ואע"פ דו"ל דבנוגע במטריה במקרה בגופו לית לן בה כיון שאינו דרך לבישה והעלאה, והו"ל כדבר שאין מתכוין וכו', וכדצידד לומר הגר"י בלוי זצ"ל במלבושי ישיע (פרק ד, ס"ק יד), אך איהו ז"ל מסיק בזה"ל, אלא שאפשר שלפעמים יש שאינו יכול להשתמש במטריה כי אם כשמצמידו לגופו, כגון ברוח חזקה, שאפשר דכיון שעושה כן בכונה להעלאה, אע"פ שאין דרך בכך, הוי כדון עראי, שאסור בכלאים, עכ"ד, עי"ש מה שהאר"ך בזה.

וממילא בנוגע ליחיד, שפיר יכול לזהר שלא להצמידו לגופו בכל ענין, אבל כשרוצה להביאם ולמכרם לרבים בעינן למיחוש, ושלא יבואו להיכשל בזה, וכדמשמע בשו"ך (יו"ד סי' דש, ס"ק א) שאם יש לחוש שמא ישתמש [בבגד שמויעד לתשמיש שאין בו איסור כלאים] לתשמיש שיש בו איסור כלאים לא יעשנו מכלאים, עי"ש, וא"כ ה"נ בנידו"ד נראה שאין לעשות כן למוכרם לרבים.

נתיבות ההלכה למעשה

המשך

והקירות וכן הצינורות וכו' כבר התיישנו מאז, ולומר שמוכר בית חדש, והרי הקונה רוצה בבית שכולו חדש מהמפחות ועד סופו.

אך נראה, דעכצ"ל דלא איירי התו"ח אלא בגוונא דידיעין דלא הוי ברירא להו דכוונת המוכר והקונה הוא דייקא לבית חדש שעדיין לא היה קיים כלל, ונבנה עכשיו מתחילתו ועד סופו, וגם בלשון בנ"א לא ברירא בהדיא האי מילתא, אם הכוונה לחדש ממש, ובוה שפיר הוא דקאמר דתליא בפלוגתת רב ושמואל אם דבר מחודש מקרי נמי חדש, ובוה אזלינן בתר לשון התורה, ומצאנו כמ"כ בשו"ך (חו"מ, סי' שנג) דהרבה פעמים מנהג האנשים לקבוע לשונם עפ"י התורה.

אבל בנידון דידן, דברירא לן שהקונה התכוין לקנות מזוג חדש דוקא, ואין רצונו לקנות כלי משומש, אפילו שיהיה מתוקן ונראה כחדש, וגם סתימת לשון בני אדם מורה כן בזמנינו, שהקונה מזוג חדש, ברור כשמש שכונתו לחדש ממש, ולא יסכים אף אם כבר היה בשימוש יום אחד, וכש"כ אם היה נצרך לתיקונים וכדו', לכן פשיטא דהמקח במל, וכמב' ל' הרמב"ם (פ' כו מהל' מבילה, הל' ה) בזה"ל, וזה עיקר גדול בכל דברי מו"מ הולכין אחר לשון בני אדם באותו המקום ואחר המנהג, עכ"ל.

ואשר על כן נראה פשוט דבנידו"ד במל המקח, והצדק עם הקונה.

~~~~~

שעמנו במטריה [שירעם]

ע"ד השאלה מא' שעוסק ביבוא חפצים מחו"ל, אם מותר לו להביא מטריות שיש בנג שלהם שילוב של שעמנו, ולמוכרם לרבים.

הנה לכאורה אין איסור שעמנו במטריה, שעשוי להגן עליו מן הגשמים או השמש, כיון שאינה העלאה על גופו, וכדאיתא בירושלמי (כלאים פרק ט, הלכה ו) דאהלים אין בהם כלאים, המשך →

מרכז תורה והוראה יד הרמ"ה

רחוב הרב ז'ולטי 4 רמת שלמה - טל': 02-5715727

זמני השיעורים

שיעור בגמרא: 19:45

שיעור הלכה: 20:15

שב"ק אחה"צ: הצי שעה קודם הדה"נ

זמני קבלת קהל

ביקר: 8:30-9:15

צהריים: 13:45-14:15

ערב: 18:45-19:45

מרכז תורה והוראה יד הרמ"ה

רחוב הרב ז'ולטי 4 רמת שלמה - טל': 02-5715727

בשמחה רבה הננו להודיע, כי בימי השוכב"ם, בימי חמישי בשעה 20:30

יתקיימו בבית מדרשינו סדרת שיעורים בהל' טהרה

מפי הגאון רבי אלחנן ברונו שליט"א רב ומו"צ בבית ההוראה

~ שיעור פתיחה ביום חמישי פר' שמות, מפי מורינו הרב שליט"א ~

לעירוי נשמת

הגאון רבי מרדכי ב"ר שלמה פרידלנדר זצ"ל

רב קרית שומרי החומות רמת שלמה

נלב"ע ה' טבת תשע"ז

הונצח ע"י תלמידו הרב מנחם לוי שליט"א

נדבת ידידנו הנערץ

הרה"ח רבי שלום גרינברגר שליט"א

רמת שלמה - ירושלים

לע"נ אביו, מבוני ומקימי בית ויזניץ בארה"ק

הרב החסיד רבי ברוך ב"ר מנחם מנדל ז"ל

נלב"ע כ"ח טבת תש"ע

ברכת מזל טוב לידידנו העומד לימינו

הרב הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א

מרב"ץ תורה והוראה ומזכה הרבים בספרים חשובים

לרגל שמחת אירוסיתו בתו תחי'